

Валентин Лазуренко (м. Черкаси)

доктор історичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України,
голова Черкаської обласної організації
Національної спілки краєзнавців України,
проректор з гуманітарно-виховних питань
Черкаського державного технологічного університету
E-mail: v.lazurenko76@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3441-4485>

Освітнянський історико-краєзнавчий проєкт «Моя Черкащина» працює на перемогу

Починаючи з 2023/2024 навчального року в усіх школах Черкаської області запроваджено вивчення історії рідного краю. Курс має необхідне навчально-методичне забезпечення, розроблене в рамках регіонального освітнього проєкту «Моя Черкащина».

Ініціаторами проєкту виступили Черкаська обласна організація Національної спілки краєзнавців України та Управління освіти і науки Черкаської обласної державної адміністрації. Це була надзвичайно своєчасна ініціатива. Адже вивчення і знання історії набуло особливої актуальності у зв'язку з повномасштабною війною, яку віроломно розв'язала путінська Росія проти України. В умовах історичних викликів і загроз громадянське виховання стало питанням національної безпеки та протидії історичним фальсифікаціям та ворожим ідеологічним впливам. У цьому контексті дієвим пізнавально-виховним засобом виступає шкільна історична освіти та її важливий компонент – вивчення історії рідного краю, всебічне пізнання своєї малої батьківщини, її минулого й сучасного як складової частини історії України.

Свідченням державницького підходу до проблем національно-патріотичного виховання стало те, що у 2022 році сесія Черкаської обласної ради підтримала ініціативу краєзнавчої і освітянської громадськості про започаткування вивчення у закладах загальної середньої освіти області історії рідного краю. Були виділені кошти для реалізації проєкту.

Участь Спілки в історико-краєзнавчому проєкті попередньо обговорювалася на засіданні президії Черкаської обласної організації НСКУ. Представляти Спілку в розробленні проєкту було доручено першому заступнику організації, професору, заслуженому працівнику культури України Василю Мельниченку, який

впродовж багатьох років займається шкільним краєзнавством. Наказом облуправління освіти і науки його затвердили науковим керівником проєкту. Для роботи над проєктом була створена робоча група, до якої були включені науковці та практики – вчителі історії і керівники шкіл Черкащини. Робота велася за двома напрямками – підготовка програми і навчально-методичного посібника для вчителів. Необхідно було у стислі строки виконати значний обсяг роботи.

Метою навчального курсу розробники визначили формування в учнів цілісного уявлення про минуле і сучасне Черкащини – важливого історичного регіону України, де відбувалося багато ключових подій історії українського народу. Особлива увага мала приділятися знанням про видатних уродженців краю, які жили, боролися і творили на благо України, про тих, хто сьогодні мужньо захищає суверенітет і територіальну цілісність нашої держави у російсько-українській війні і є прикладом для наслідування.

Очолювана Василем Мельниченком робоча група розпочала роботу зі створення програми навчального курсу «Моя Черкащина» для учнів 7–11 класів. Історія рідного краю у ній представлена п'ятьма розділами для кожного класу окремо. Вони передбачають вивчення конкретних подій, явищ та історичних постатей унікального історичного регіону України – Черкащини і складають хронологічно послідовну систему опанування курсу. Зокрема, у 7 класі передбачається вивчення історії Черкащини з найдавніших часів до XVI ст., у 8 класі – землі краю в XVI–XVIII ст., у 9 класі – минуле Черкащини кінця XVIII – початку XX ст., у 10 класі – історію краю 1914–1945 рр. В 11 класі буде вивчатися історія Черкащини від 1945 р. до сьогодення.

Зміст кожного розділу програми містить перелік основних історичних сюжетів періоду, що

вивчається, умовно розділених на окремі теми. Для підвищення ефективності навчання рекомендовано синхронізувати вивчення історії рідного краю та історії України.

В кожному класі на вивчення історії рідного краю відводиться 35 годин. Навчальний рік завершується підсумковим уроком «Історія Черкащини як складова історії України». Окрім того, у кожному класі дві години відводиться на вивчення історії міста, села, територіальної громади.

В програмі окреслені очікувані результати вивчення кожної теми відповідно до вимог Державного стандарту та критеріїв оцінювання діяльності учнів. Також сформульовані основні положення пропонованого змісту навчального курсу та орієнтовні види навчальної діяльності при вивченні курсу. Програма не обмежує творчості вчителів, які мають можливість самостійно визначати назву теми та перелік питань до кожного уроку залежно від умов організації освітнього процесу у конкретному класі.

Важливою складовою частиною освітнянського проєкту стала підготовка навчально-методичного посібника «Моя Черкащина»¹ з історії рідного краю для вчителів та учнів. Автором ідеї посібника виступив кандидат історичних наук,

голова постійної комісії Черкаської обласної ради з питань освіти, науки, культури, молодіжної політики та спорту Валерій Данилевський. Опіраючись на власні багаторічні напрацювання та творчий доробок краєзнавців Черкащини, за цю справу взявся професор Василь Мельниченко. Його авторський посібник охоплює усі періоди історії Черкащини, а тематика і структура сформована відповідно до навчальної програми. Навчально-методичні матеріали викладені у 17 розділах, які поділені на окремі підрозділи («ліхтарики»).

Методично доцільним видається включення до посібника вступної частини «Вивчаємо історію рідного краю», у якій розкривається предмет і завдання курсу історії рідного краю «Моя Черкащина», розуміння понять «краєзнавство», «край», «рідний край», «мала батьківщина», «Черкащина». У цій же частині, з врахуванням досвіду освітян області, сформульовано методичні рекомендації для вчителів щодо організації роботи з вивчення та дослідження історії рідного краю у закладах освіти, що надає посібнику практичного спрямування.

У посібнику на основі опрацювання значного масиву архівних документів, наукової літератури, газетної періодики та польових досліджень систематизовано широкий фактичний матеріал, ґрунтовно охарактеризовано особливості кожного періоду історії Черкащини у контексті історії України, передусім процесів державотворення українського народу.

В окремий розділ виділено період сучасної історії краю «Черкащина у добу творення нової України (2005 – до сьогодні)», у якому зроблено регіональний зріз ключових загальноукраїнських подій і процесів (Помаранчева революція, Революція гідності). Важливо, що у посібнику ґрунтовно висвітлюється період російсько-української війни, йде мова про черкащан – захисників суверенітету і територіальної цілісності України, допомога Збройним Силам України і волонтерський рух на Черкащині.

Цілком вмотивованим вбачається також включення до посібника хронологічної таблиці основних подій в історії краю, списку рекомендованої літератури і електронних ресурсів, питань для самоконтролю, видів діяльності, методичних коментарів. Зручності у користуванні посібником додає наявність у ньому QR-коду.

¹ Мельниченко В.М. Моя Черкащина (історія рідного краю від найдавніших часів до сучасності): навчально-методичний посібник для вчителів закладів загальної середньої освіти. Черкаси, «Вертикаль», видавець Кандич С. Г., 2023. 372 с.

Програма і навчально-методичний посібник пройшли державну експертизу і отримали гриф Міністерства освіти і науки України зі схваленням для використання в освітньому процесі. Відзначено, що посібник відповідає вимогам Державного стандарту базової середньої освіти до громадянської та історичної освітньої галузі, положенням Концепції державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа».

Одночасно з роботою над регіональним (обласним) проектом Черкаська обласна організація Національної спілки краєзнавців України спільно з Департаментом освіти та гуманітарної політики Черкаської міської ради підготували навчальний посібник «Черкаси: історія і сучасність»² для школярів міста Черкаси. Над ним працював авторський колектив у складі членів НСКУ Василя Мельниченка, Сергія Ганицького, Тетяни Клименко, Оксани Мазур, Оксани Силки, Лариси Синявської, Анатолія Чабана, Оксани Яшан. Рецензент – Валентин Лазуренко.

Черкаська обласна організація НСКУ і надалі братиме участь у роботі над формуванням навчально-методичного забезпечення викладання курсу з історії рідного краю: передбачається розроблення робочих зошитів, створення електронної бібліотеки літератури про Черкащину, фотогалереї ретро-світлин та ілюстративних матеріалів, проведення науково-практичних та інших пізнавально-виховних заходів.

Презентації освітянського історико-краєзнавчого проекту «Моя Черкащина» за участю громадськості 5 вересня 2023 р. відбулися в Черкаській обласній державній адміністрації, а 15 вересня цього ж року у Черкаській міській раді. Начальник обласної військової адміністрації генерал-майор Ігор Табурець та міський голова Черкас Анатолій Бондаренко наголосили на суспільній значимості виконаної краєзнавцями роботи для активізації національно-патріотичного виховання дітей і молоді у сучасних умовах. Краєзнавців відзначено нагородами.

² Черкаси: історія і сучасність: навчальний посібник для закладів загальн. серед. освіти / Департамент освіти Черкаської міської ради, Черкаська обласна організація Національної спілки краєзнавців України; за ред. В. М. Мельниченка. Черкаси: «Вертикаль», видавець Кандич С. Г., 2023. 280 с.